

Noor Asharaf

Assistant Professor (Guest Faculty)

Dept. of Persian, MMHAPU, PATNA

Email: ashrafjnu@gmail.com

## E-Content

Sem-1, Paper code: 101

Persian (M A)

Topic: Parthian Empire

---

شاهنشاهی اشکانی یا اشکانیان که در ادبیات غربی با نام امپراتوری پارت‌ها شناخته می‌شود، نام دودمانی ایرانی و یکی از قدرت‌های سیاسی و فرهنگی ایرانی در ایران‌زمین بود که ۴۷۱ سال بر قسمت اعظم غرب آسیا و آسیای میانه حکومت می‌کردند. این شاهنشاهی در قرن سوم پیش از میلاد توسط آرشک رهبر قبایل ایرانی پرنی، گروهی از داهان، پس از فتح پارت در شمال شرقی ایران تأسیس گردید. وی سپس با متحد کردن پارتیان و دیگر اقوام ایرانی علیه سلوکیان قیام کرد و با تثبیت اقتدار، بنیان سلسله‌ی خود را از تبار هخامنشیان برشمارد. اشکانیان که از قوم پارت بودند از ایالت پارتیا که مشتمل بر خراسان فعلی بود برخاستند. نام سرزمین پارت در کتیبه‌های داریوش پرثوه آمده است که به زبان پارتی پهلوه می‌شود. چون پارتیان از اهل ایالت پهلوه بودند، از این جهت در نسبت به آن سرزمین ایشان را پهلوی نیز می‌توان خواند. ایالت پارتیها از مغرب به دامغان و سواحل جنوب شرقی دریای خزر و از شمال به ترکستان و از مشرق به رود تجن و از جنوب به کویر نمک و سیستان محدود می‌شد. قبایل پارتی در آغاز با قوم داهه که در مشرق دریای خزر می‌زیستند در یک جا سکونت داشتند.

پیش از آنکه ارشک دودمان اشکانی را بنیان‌گذاری کند، رئیس قبیله پرنی از قبایل ایرانی آسیای میانه و یکی از چندین قبیله عشایر متحد داهها بود. پرنی‌ها برخلاف دیگر ساکنان پارت که به زبان‌های ایرانی غربی سخن می‌گفتند، به احتمال زیاد به زبان‌های ایرانی شرقی تکلم داشتند. پارت‌ها در ابتدا زیر سلطه هخامنشیان و سپس سلوکیان بودند. پس از فتح منطقه، پرنی‌ها زبان پارتی به عنوان زبان

رسمی دربار پذیرفتند و از آن در کنار فارسی میانه، آرامی، یونانی، اکدی، سغدی و دیگر زبان‌های مناطق تحت تصرف خود استفاده می‌کردند. مهرداد یکم (۱۷۱-۱۳۸ پ. م) با تصرف مناطق ماد و میان‌رودان، قلمرو اشکانی را تا حد زیادی گسترش داد و سرانجام شاهنشاهی اشکانی در دوران مهرداد دوم به اوج گستره خود رسید. پهناوری دولت اشکانی در دوره اقتدارش از رود فرات تا هندوکش و از کوه‌های قفقاز تا خلیج فارس را شامل می‌شد. به دلیل قرار گرفتن جاده ابریشم در گستره حکومت اشکانی و قرار گرفتن در مسیر بازرگانی بین‌جمهوری روم (بعدها امپراتوری روم) و حوضه مدیترانه و امپراتوری هان در چین، این امپراتوری به مرکزی برای تجارت جهانی تبدیل شد.

اشکانیان نخست پایتخت خود را در شهری نزدیک دامغان قرار داده بودند که به «شهر صدرروازه» معروف بود. اما بعد چون پیوسته با سلوکیان و سپس با رومیان در مغرب زدو خورد داشتند، شهر تیسفون را در کنار رود دجله و نزدیک شهر سلوکیه که یونانی‌نشین و از مراکز سلوکیان بود ساختند و آن را پایتخت کردند. شهر تیسفون چندین قرن بعد از برافتادن اشکانیان نیز رونق داشت و پایتخت بود و بغداد که اکنون پایتخت عراق است یکی از آبادی‌های نزدیک آن بشمار می‌رفت. روش حکومتی پارت‌ها به گونه‌ای بود که مجلس مهستان شاه را از نسل ارشک تعیین می‌کرد. این مجلس خود از دو انجمن تشکیل شده بود. ۱: مجلس شاهزادگان؛ ۲: مجلس بزرگان و روحانیون. اشکانیان با اسیران به مهربانی رفتار می‌کردند و کشتن آن‌ها را روا نمی‌داشتند. پیمان‌شکن نبودند. جنگ و شکار را دوست داشتند. از آنجایی که به دین زرتشت دلبسته و پایبند بودند دروغ گفتن را گناه شمرده و دشمن سرسخت سحر و جادو بودند.

امپراتوری اشکانیان از فرهنگ‌ها، مذاهب و باورهای گوناگونی، بخصوص بطور عمده از آیین‌های ایرانی و یونانی تشکیل می‌شد. گذشته از اقلیت یهودیان و تازه مسیحیان، بیشتر پارت‌ها چند خدا باور بودند. در اغلب موارد خدایان ایرانی و یونانی شبیه به هم یا مخلوطی از هم بودند. بطور مثال اهورا مزدا با زئوس، اهریمن با هادس، آفرودیت و هرا با آناهیتا، آپولو با میترا و شمش با هرمس شبیه به یکدیگرند. گذشته از خدایان و الهه‌های اصلی، هر شهر و گروه برای خود خدایی انتخاب می‌کرد. از سوی دیگر مانند حاکمان سلوکی، پادشاهان اشکانی نیز در آثار هنری خود را خدا نشان می‌دادند. احتمالاً این رسم شایع‌ترین رسم مشترک پادشاهان بوده است.